

Živan Bezić

ŽUPSKA SVIJEST

Župa je integralni i temeljni dio Crkve. Već smo saznali kako je ona silno važna i potrebna za život kršćanske zajednice.¹ Sad bi bio red da ta svijest o potrebi i važnosti župskog sustava prodre u kognitivnu i konativnu sferu svakoga vjernika. Od konstatacije činjenice moramo prijeći na subjektivno usvješćivanje, prema poznatoj Freudovoj izreci: »Wo Es war, soll Ich werden.«

Kako sam već jednom napisao, »ni jedna zajednica ne može opstojati ako članovi sumnjaju u njezin *raison d'être*. Stoga je uvjerenje kršćana o svrsishodnosti njihove župe kamen temeljac župske svijesti, a uobičajeno naklapanje o preživjelosti župe medvjeda je usluga Crkvi.«² Stoga župsku svijest treba razvijati u čitavom narodu Božjem, kako kod vjernika tako i kod pastira.

Svijest gradi svijet

Premda je upravo spomenuti Freud bio bard podsvijesti te nju istraživao i cijenio više nego svijest, ipak je sam htio umrijeti pri punoj svijesti. Dok se teško mučio u bolovima raka, prijatelji i liječnici su mu nudili opijum i druge droge za ublaženje boli, Freud je to odbio riječima: »I prefer to think in torment than not to be able to think clearly.«³

Svijest je za razumno biće predragocjena stvar da bi je se mogao odreći. U svojoj bogatoj semantici ta riječ se može primijeniti u svim svojim značenjima i u životu župe. Kao što čovjek bez svijesti nije potpun čovjek, tako ni župa bez župske svijesti nije prava župa. Svaka župa živi od svijesti o samoj sebi i od svijesti njezinih članova o zajednici kojoj pripadaju.

Psihološki promatrana svijest (*syneidesis*, *consciousness*, *awareniss*, *Bewusstheit*, *Bewusstsein*) je ono duševno stanje koje je suprotno nesvijesti ili podsvijesti. Ona označuje stanje budnosti, pozornosti, pažnje i

¹ Ž. BEZIĆ, *Treba li nam župa?* (Služba Božja, br. 4, g. 1981.).

² Ž. BEZIĆ, *Pastoralna služba*. Split 1971, str. 90.

³ »Više volim misliti u mukama, nego ne biti sposoban jasno misliti« (v. J. RADFORT i R. KIRBY, *The person in psychology*. Methuen, London 1975, 130).

svjestitosti, vlastite samo razumno biću. Biti svjestan znači: biti-pri-sebi, znati-za-sebe, poznavati i priznavati vlastitu djelatnost kao nešto svoje. Dakle, sposobnost samo-spoznaje, samosvijesti, autorefleksije, razlikovanja od drugoga, istovjetnosti. Svijest je neposredno saznanje vlastitih nutarnjih doživljaja. Kod nje je sam subjekt u središtu pažnje, on je sposoban da nadzire vlastite težnje, osjeća je, spoznaje i misli. Svijest povezuje sve psihičke doživljaje u jednu posebnu, individualnu i osobnu cjelinu.

S tog stanovišta je u paroiologiji potrebno: a) da svaki župljanin posjeduje svijest osobne vjerske istovjetnosti i osjećaj pripadnosti baznoj crkvenoj zajednici; b) da i čitava župa, kao kolektivno biće, ima određenu samosvijest, spoznaju samobitnosti, bez koje bi se osjećala suvišnom i nekorisnom. U tom smislu župska svijest, i u svom individualnom i svom kolektivnom vidu, ima veliku psihološku vrijednost.

U racionalno-noetičkom značenju svijest (episteme, gnosis, notio, cognitio, conceptio, connaissance, Erkenntnis, Wissen) ista je reflektivna moć, ali ovaj put okrenuta od subjekta prema objektu, tj. vanjskom svijetu, okolini. Svjesni subjekt nije više sam svoj objekt, on traži i spoznaje pred-mete izvan sebe, on se objektivira u shvaćanju i obuhvaćanju onoga što postoji nezavisno od njega samoga. Svijet je sada njegov predmet proučavanja. Tako shvaćena svijest je razumni odnos prema vanjskim pojavama, jasna refleksija o događajima, ljudima i stvarima izvan subjekta osobnog kruga. U tom recipročnom odnosu i sam subjekt postiže određenu izvjesnost i sigurnost (Gewissheit). To se na eklezijalnom području odražuje: a) kao odnos vjernika prema njegovoj mjesnoj crkvenoj zajednici; b) kao odnos te iste zajednice prema domaćoj i općoj Crkvi. To je svijest odnosa.

Svijesti pripada također i aksiološka uloga. Otkrićem vanjskoga svijeta i njegovih dobara ona je prisiljena zauzeti prema njima određeni stav. Ona ih mora vrednovati i procijeniti njihovu važnost. Sposobnost vrednovanja je sudbonosna za svaku svijest, za svakog čovjeka i vjernika. Sada kad je svijet postao objekt vrednovanja, svijest je na putu da postane sud o svijetu (axiosis, axioma, valorisatio, valuation, Wertung). Stoga i: a) vjernik ne može biti ravnodušan prema svojoj vjerskoj zajednici, on mora prema njoj zauzeti vrijednosni stav; b) niti mjesna vjerska zajednica ne može ostati ravnodušna prema svojim su-dionicima. Nalazimo se u sferi vrednota.

Kad čovjek upozna vrijednosti kao moralno dobro, on se mora opredijeliti za dobro i samo za njim težiti. Postizanje dobra mu postaje osobna obaveza. Tako smo otkrili i etičku bazu ljudske svijesti. Ovdje se svijest pretvara u savjest (synderesis, conscientia, Gewissen). Vjernik snosi moralnu odgovornost za svoju vjersku zajednicu, te mora svjesno, namjerno i odgovorno sudjelovati u njezinu prosperitetu. On za nju odgovara pred svojim savješću, pred Bogom i pred njom samom. Iz toga slijedi: a) da

je svaki župljanin odgovoran za svoju župu i b) svaka župa kao cjelina odgovara za svakoga pojedinog pripadnika kao i za opće dobro svijua.

Župa je vjerska ustanova i kao takva mora počivati na vjerskim temeljima te imati religiozno opravdanje. Stoga ni župske svijesti nema bez vjerske svijesti. Iskrena religioznost je preduvjet bilo kojega vjerskog okupljanja. A kako kršćanskog okupljanja nema bez Crkve, crkvenost je bitni elemenat župske svijesti. Opća Crkva se ostvaruje u zavičajnoj i mjesnoj Crkvi, pa je zato i župska svijest sastavnica eklezijalnosti. Crkvenitosti nema bez »župnosti«. U svrhu odgoja župske svijesti: a) svaki vjernik mora znati teološko opravdanje svoga župskog zajedništva; b) a lokalna Crkva mora biti mjesto ostvarivanja zajedničkog spasa svih krštenika.

Kao što svaka biljka ima svoje stanište i svaka riba svoje sklonište, kao što svaka ptica ima svoje gnijezdo a svaka zvjerka svoj log, tako i svaki čovjek mora imati svoj — dom. Čovjek ne može biti beskućnik, njemu je potrebno gnijezdo za dušu i tijelo, za njega i obitelj. Uz obiteljski i društveni dom treba i svoj vjerski dom, svoju domaću vjersku obitelj. Župa mu na najbolji način ispunjava vjerske potrebe skloništa, utočišta, uporišta i zajedništva.

Unutar župe mogu postojati i druge manje zajednice koje djelomično zadovoljavaju vjerske potrebe ljudi. To su npr. obitelj, grupa, KA, vjerska udruženja, redovnička bratstva i sestrinstva, funkcionalne ili personalne pažupe, ali župa ostaje ujediniujuće središte svih svojih sastavnih elemenata. To su samo infrastrukture koje traže jednu koheziju točku, u kojoj će sve kršćanske ustanove naći svoj centar. Župa je škola kršćanske vjere, odgoja, uljudbe, solidarnosti, bratske pomoći i crkvenog zajedništva.

Božanski um je stvorio svijet. Ljudska svijest i savjest ga izgrađuju, dograđuju, pregrađuju, a — na žalost — i razgrađuju. Kristova ljubav je stvorila Crkvu, a kršćanska svijest je dalje gradi i grdi, diže i ruši, pomaže i odmaže. Crkvena mudrost je ustanovila župu da nam bude oruđe spasa, a naša župska svijest je stvara i razara, formira i deformira.

Stoga je župa od presudne važnosti u životu kršćanina. Ne možemo dovoljno istaknuti i naglasiti njezinu važnost za pravilno funkcioniranje Crkve.⁴ No isto tako župska svijest može biti na štetu crkvene harmonije ako se predimenzionira ili se s njome pretjeruje. Nije poželjna nikakva župska autarhija. Zlo je ako se župska svijest izrodi u kampanilizam ili lokalpatriotizam. Donosi loše plodove kad se temelji na antagonizmu i međusobnom rivalstvu susjeda.

Svaka župa živi samo iz Crkve, samo u Crkvi i samo za Crkvu. I župska svijest je samo dotle konstruktivna dok živi u crkvenosti i za crkvenost.

⁴ Jedan naš redovnik piše: »Župa je prema tome jedina bazična struktura gdje se ostvaruje sav život Crkve; prema tome, sve ostalo ima karakter supsidionarnosti s obzirom na župu« (Bogoslovska smotra, br. 1, g. 1970, str. 41). Tu bih rečenicu potpisao kad bismo ispustili riječ »sav«.

U čemu je župska svijest?

U čemu se zapravo očituje župska svijest vjernika?

»Kršćanska vjera jest vjera zajednice, vjera Crkve (eklesia). Bog je svoje vjernike 'sabrao u narod', narod Božji. Krist je otkupljene utkao kao udove u svoje mističko tijelo. Vanjsko očitovanje tog Tijela je opća Crkva, koja se lokalizira u biskupiji i župi. Vjernici stiču duh crkvenosti identificirajući se sa svojom biskupijom i župom.«⁵ U tom procesu je identifikacija sa župom polazna točka.

Identifikacija s Crkvom naime počinje poistovjećivanjem sa župom. Preko nje postajemo članovima univerzalne Crkve.⁶ Krštenjem u svojoj župskoj crkvi utjelovili smo se u Otajstveno tijelo i postali dio crkvenog organizma. Zavičajnošću u mjesnoj Crkvi dobivamo i pravo građanstva u katoličkoj zajednici. Zato župu često nazivaju i »ecclesiola«, crkvica iz koje niče i raste Crkva. »Pošto biskup u Crkvi ne može sam ni uvijek ni svuda predvoditi čitavo stado, nužno mora utemeljiti crkvene zajednice među kojima se ističu župe, lokalno ustrojene pod vodstvom pastira koji zastupa biskupa, a koje na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasutu po čitavom svijetu«, određuje Koncil.⁷

To je razlog zašto se identifikacija s Crkvom može ostvariti najviše preko identifikacije s krsnom zajednicom zavičaja, tj. župe i biskupije. Crkvena svijest se očituje u biskupijskoj svijesti, a ova opet u župskoj. Kršćanin je prije svega župljanin, zatim biskupljanin i konačno katolik. Stoga na početku naše crkvenosti stoji poistovjećenje župljanina s njegovom župom. Crkvenost i župnost se sasvim poklapaju.

Čovječji život na zemlji je putovanje puno neizvjesnosti. Skupa sa psalmistom možemo i mi reći: »Advena ego sum apud Te, peregrinus sicut omnes patres mei« (Ps 38,13). Termini »paroikia« i »paroikos« (prvi: privremeno obitavalište, drugi: prolaznik, putnik) savršeno izrazuju istu misao. No i na putu, pogotovo dalekome, mora se imati neko sklonište i neka sigurnost u ispravnost puta, a na to nas upozorava naš hrvatski naziv »župa« (rodna zemlja). Župa kao postaja na putu prema nebu daje nam potrebitu sigurnost u krilu Ecclesiae peregrinantis. Iako župa nije za vjernika ostaja, ipak mu je nužno potrebna postaja.

Daljnji elemenat identifikacije sa župom jest svijest kršćanskog *zajedništva*.⁸ To je najprije zajedništvo u vjeri. Svi vjernici jedne župe imaju istu vjeru i poštuju jednake životne vrijednosti. Sve ih jednako ispunja ista kršćanska nada. Oni skupa i javno slave Boga u zajedništvu

⁵ A. BLÖCHLINGER, *Die heutige Pfarrei als Gemeinschaft*. Zürich 1962; F. KLOSTERMANN, *Prinzip Gemeinde*. Herder, Wien 1965; TH. HERMANN, *Aufbruch zur brüderlichen Gemeinde*. Freiburg 1966.

⁶ Ž. Bezić, *Pastoralna služba*, str. 90.

⁷ *Sacr. Conc.* 42.

⁸ H. de LUBAC, *Katholizismus als Gemeinschaft*. Benziger, Einsiedeln 1943; W. GRAFL, *Prinzip miteinander*. Styria, Graz 1980.

kulta. Njihovo bogoštovlje je »liturgija« (zajedničko kultno djelo), jer »liturgijski čini nisu privatna djela, nego slavljenje Crkve koja je sakramentat jedinstva, tj. sveti narod ujedinjen i upravljani po biskupima«. ⁹

Župa je također zajednica kršćanskog života u vjeri, ljubavi i slozi. Odani članovi župe su međusobno solidarni u pomaganju jedan drugoga po načelu: svi za jednoga, jedan za sve. Oni žive prema istim moralnim normama, po istim vjerskim načelima. Evanđelje im je vrhovno i zajedničko pravilo vladanja.

Svi su ljudi na zemlji braća, ali vjernici jedne župe jesu posebno kršćansko bratstvo. Svi kršćani su jedan narod Božji, a župa je u njemu posebna kršćanska obitelj. Svi su krštenici jedno Otajstveno tijelo Kristovo, a mjesna crkvena zajednica je nerazdvojiva ćelija toga istog Tijela. Premda svi katolici moraju biti »jedno stado i jedan pastir«, osnovna jedinica Kristova stada jesu vjernici okupljeni na istom pašnjaku s mjesnim pastirrom na čelu. Poput prvih kršćana i oni bi morali biti »jedno srce i jedna duša« (Dj 2,44; 4,32).

U izgradnji župske svijesti, osim vjerskih faktora, sudjeluju i čisto naravni čimbenici: zajedništvo jezika, porijekla, roda, povijesti. Golema većina župljana, osobito na selu, imaju zajedničke pređe, jednaku povijesnu sudbinu i skupne matice. Rođeni su na istome tlu, imaju isti zavičaj, uživaju jednako nasljeđe te dijele zajedničko groblje. Većinu župljana ujedinjuje ista sudbina, zajedničko obitavalište, slični interesi i jednaki uslovi života, rada i običaja.

Župa je dakle i prirodna i vjerska zajednica skupa. Savršeni sklad naravnih i nadnaravnih počela.

Svijest zajedništva rađa *sviješću pripadništva*. Župsko zajedništvo proizvodi i svijest o istom pripadništvu. Sudbinska i vjerska solidarnost očituju se u osjećaju privrženosti i odanosti zajednici koja im osigurava zajedničku nadu u spasenje. Pripadništvo istoj zavičajnoj crkvenoj zajednici duhovno ujedinjuje sve sudionike iste vjere i nade. Čim je veći stupanj župske identifikacije, tim je i jača njihova skupna svijest.

Ni jedan pravi kršćanin se ne može neodgovorno istrgnuti iz zagrljaja svoje župske zajednice. »U župskoj crkvi skuplja se svake nedjelje i blagdana moja župska zajednica i prikazuje se misna žrtva za svakog od nas (to je župska misa). U krsnoj župi primio sam dar vjere, postao Božjim djetetom, udom Kristova otajstvenog tijela, članom Crkve. U njoj sam proživio sreću djetinjstva, napajao se tolikim sv. otajstvima i postavio temelje svome kršćanskom životu. Tamo se čuvaju matice u kojima su imena mojih pređa i moje vlastito ime. U njima je upisana moja krvna obitelj, sva moja rodbina, cjela moja župska zajednica, a tu će se ubilježiti i moje potomstvo. Po župi produžujem svoj crkveni i vjerski život za vječna pokoljenja.« ¹⁰

⁹ Sac. Conc. 26.

¹⁰ Ž. BEZIC, *Tko je apostol?* HKD sv. Cirila i Metoda, Zagreb 1973, str. 134—135.

Svoju župsku svijest vjernik očituje i dokazuje u izrazima prijateljstva i poštovanja prema svom župniku, u pohađanju župske crkve i župske mise, u sudjelovanju u svim župskim bogoštovnim svečanostima, u redovitom primanju sakramenata skupa s članovima svoje zajednice, u vjenčavanju i krštavanju u vlastitoj župi, u apostolskom djelovanju među suvjercima, inovjercima i bezvjercima svoga kraja, u aktivnoj kršćanskoj ljubavi prema siromasima i potrebitima u svojoj blizini (nije zaludu Isus rekao »ljubi bližnjega svoga«!).

Ako u kršćaninu živi uvjerenje o pripadnosti njegovoj župi, ako se on osjeća njezinim integralnim udom i s njome se potpuno poistovjećuje, onda je prirodno da se čuti odgovornim i za njezin opstanak i za njezin život. *Osjećaj odgovornosti* je također bitni i sastavni dio župske svijesti. Svatko se osjeća odgovornim za no što mu pripada i čemu on sam pripada. Sudbinska, vjerska i spasotvorna povezanost župljanina s njegovom župom postavlja na njega stalne obaveze i dužnosti naspram zajednice. On u toj zajednici vidi sebe, u njoj pronalazi svoj interes i za nju veže svoju sudbinu, vremenitu i vječnu. Kada god se radi o dobru njegove vjerske općine, on je svjestan istine: »Mea res agitur«.

Pravi katolik nije onaj koji u vjerskoj zajednici traži samo svoje osobne interese. On u njoj vidi i dobro sve svoje subraće, svih zajedničara. Za njega se ne radi jedino o njegovoj privatnoj koristi, već o interesu svih skupa. »Nostra res agitur«, rezonira istinski kršćanin. Stoga on u svojoj župi osjeća ne samo potrebu odgovornosti, nego i su-odgovornosti. Dozvoljava da i ostali članovi skupa s njime podijele dužnost odgovornosti. Stoga priznaje župniku njegovu pastirsku ulogu u župskoj zajednici i nastoji mu pomoći savjetom i djelom. Podupire svaku zajedničku akciju na dobro župe. Rado sudjeluje u Župskom pastoralnom vijeću i sličnim organima. Zauzet je u svim skupnim katoličkim pothvatima i akcijama. Brani i zastupa čast i ugled svoje župe. Nikada ne ostaje ravnodušan kad se radi o njezinu dobru. Nije pasivni pripadnik, on je aktivni i odgovorni djelatnik u svojoj i zajedničkoj župi.

Svijest odgovornosti za župsku zajednicu, osjećaj zajedništva i pripadnosti, aktivni utjecaj na njezin život, stupanj privrženosti i uklopljenosti u nju te intenzitet doživljavanja vjerskog života nije kod svakoga župljanina jednak. Po tome možemo vjernike podijeliti u više kategorija. Religiozni i pastoralni sociolozi tim kategorijama daju razna imena (možemo reći: koliko sociologa toliko imena). Ipak se uglavnom slažu da s obzirom na vjeru i župsku svijest postoje četiri kategorije župljana:¹¹

1. S v j e s n i, uvjereni, revni i apostolski raspoloženi katolici (militantes, attivisti, Kerngemeinde, goreči). To je župska elita, a sačinjavaju ju je duboko vjerni, izgrađeni i angažirani pojedinci. Svi skupa su manjina, ali sržna manjina, naroda Božjega u župi.

¹¹ N. GREINACHER, *Die Kirche in der städ. Gesellschaft*. Mainz 1966; A. MAZZOLI, *La pastorale nella parrocchia moderna*, Queriniana, Brescia 1968; J. KROŠL, *Uvod v pastoralno sociologijo*. Mohorjeva D., Celje 1973.

2. **Prosječni župljani** (dominicantes, pratiquants, osservanti, Volksgemeinde, sponjevalci), obični posjetioci crkve, redoviti primaoci sakramenata, vjernačka masa. Poistovjećuju se sa župom, ali bez zalaganja. Ovi sačinjavaju većinu vjernika.

3. **Nesigurni vjernici**, blagdanski župljani, oni koji rijetko dolaze u crkvu i nisu vezani za svoju župu (saisonniers, stagionali, Feiertagskatholiken, obrobni). Njihov broj, na žalost, sve više raste.

4. **Udaljeni ili rubni kršćani** (éloignés, lontani, Randkatholiken, oddaljeni), koji su to još samo nominalno i formalno, ali svoju vjeru ne prakticiraju, u crkvu zalaze sasvim rijetko i život im se približuje nevjerstvu. Nemaju uopće župske svijesti, a gotovo ni crkvene.

Ako se posjet crkvi uzme kao glavni vanjski znak vjernosti, onda Schreuder dijeli »nedjeljnike« (dominicantes) na: svjesne, tradicionaliste i konformiste, a »nondominicantes« na: svjesne nevjernike, indiferentne i potencijalne posjetioce.¹²

Odgoj župske svijesti

U odgoju župske svijesti prvotna uloga pripada početnoj i konačnoj svrsi svega što opstoji — pa tako i župe — Trojednome B o g u. On svojom prisutnošću (crkvenom, sakramentalnom), svojom Riječju (utjelovljenom, pisanom, govorenom) i milošću izgrađuje svaku crkvenu zajednicu. Ako njegov Duh prožima župsko tijelo, ono će biti živo i stvaralačko. Duh oživljuje i nadahnjuje.

Od vidljivih odgojnih faktora župske svijesti glavni njezin stup je ipak mjesni ž u p n i k. O njemu najviše ovisi da li će i koliko će župske svijesti biti u njegovoj »kuratiji«. Tom sviješću mora biti prožet i od nje živjeti najprije sam »kurat«. Njegova služba i njegova osoba nosi same temelje župske zajednice. On vjernicima vidljivo predstavlja onoga Krista i Pastira kome su posvetili život. Župnik je arhitekt svoje župe, inspirator njezine svijesti i organizator svih konstruktivnih snaga zajednice. Njegov stav prema »općinstvu svetih«, stupanj istovjetnosti s njime, sluh za potrebe župe, vjerski žar, pastinske vrline i život za vjernike tvore temelj na kojemu počiva župska svijest.¹³

Ako je župnik zaista pravi dušobnižnik, na njegovu brigu će duše odgovoriti odanošću i zahvalnošću. Ako je vjerovjesnik, posijana vjera će donijeti plodove vjernosti. Ako je doista pastir, ovce će slijediti njegov glas i bit će okupljene oko njega. Ako je svećenik, posvećivat će sve oko sebe. Ako je duhovni otac, njegovi će se župljani stvarno osjećati kao braća i sestre. Ukratko: ako je župnik na visini svoga zadatka, on je stожer svoje župe i njezine atraktivnosti.

¹² Cit. po W. i H. GODIJN, *Sichtbare Kirche*. Herder, Freiburg 1967, str. 174.

¹³ Ž. Bezić, *Pastoralna služba*, str. 90—91.

Župska zajednica je slična krugu u čijem središtu je mjesto Kristu zastupljenom po župniku. Ukoliko župnik bude odrazivao Krista, župski krug neće ostati bez svoje osovine. Ako pastir bude graditelj zajedništva i sijač sloge, župska svijest će niknuti sama po sebi. Po njemu ona raste i pada, on je njezin katalizator i barometar. Župnik će je odgojiti najviše svojom dobrotom i dobrotvornošću, stalnim kontaktom s vjernicima, posjetom njihovih domova, trokraljskim blagoslovom (ali bez primanja novaca!), župskim listom ili pismom, privlačivom liturgijom i sl. Kad i on sam bude privlačiva osoba, njegova kuća ugodno prihvatilište, a njegova crkva prijatno sastajalište djece Božje, župska svijest ima osnovne uvjete za rast.

Naravno da su i sami župljani graditelji svoga zajedničkog dobra. Ono se temelji upravo na njihovoj vjerskoj i župskoj svijesti. Bez nje župa ostaje samo kula u zraku, lijepa utopija. Ako vjernici ne poznaju (osobito u gradu) i ne priznaju svoju osnovnu vjersku zajednicu, ne može se u njima razviti svijest pripadnosti, privrženosti i odgovornosti. Čitava župa je jedno kolektivno biće i kao takvo mora počivati na kolektivnoj samosvijesti, a ova nije ništa drugo nego zbir svih pojedinačnih svijesti o zajedničkom pripadništvu.

Pripadništvo, kako smo vidjeli, znači isto što i zajedništvo. Jedan sâm kršćanin nije nikakav kršćanin. On postaje kršćaninom tek u crkvenoj zajednici. Stoga valja buditi u vjernicima radost zajedništva: vjere, ljubavi, sloge, solidarnosti, suživota i međusobnog spasavanja.¹⁴ Župnost se razvija u crkvenosti. Kad naši vjernici budu znali reći »mi-župljani« ili »mi-župa« ili »naša župa«, položeni su dobri temelji župske svijesti. Na njima se onda gradi i radost sastajanja, sretan osjećaj što su skupa i nestrpljivo očekivanje novog okupljanja.

Za puno omogućenje radosti sastajanja nije dovoljno imati samo župsku crkvu. Još je potrebit i zajednički župski dom: crkvena zgrada koja pripada župi i gdje se svi župljani sastaju na razgovor, pouku, zabavu i produbljenje vjere. Župski dom nije isto što i župska kuća, privatni stan župnika. Poželjno je međutim da u župnom domu bude i stalno prebivalište župnika. U posljednje vrijeme se takva vjerska središta nazivaju pastoralnim centrom. U taj centar pripada svakako: župska crkva, župski dom, župska kuća i ako još ima kakva župska ustanova (vjero-naučna dvorana, vrtić, starački dom, škola i sl.).

Zajedništvo se razvija u zajedničkom sastajanju, moljenju, drugovanju razgovoru i svim ostalim oblicima komuniciranja. Tek iz takvoga zajedničkog općenja (communicatio) može nastati zajednica (communitas). A gdje je zajednica, tu je i jedinstvo (communio).

¹⁴ P. ROHNER, *Verständnis für den andern*. Pfeiffer, München 1972; G. ARUANO i dr., *Parrocchie nuove. Esperienze di vita comunitaria*. Ed. Città Nuova, Roma 1972; H. M. SCHULTZ, *Damit Kirche lebt. Eine Pfarrei wird zur Gemeinde*. Grünewald, Mainz 1976.

Župska crkva je najbolja kovačnica župske svijesti. U jednoj župi može biti samo jedna župska crkva i samo jedan pastir. Ako to nije apsolutno nužno, nije dobro u župi graditi više crkava. Zajednički crkveni dom može biti samo jedan. On je tu za svakoga, svima otvoren i svima gostoljubiv. »Ako te nema u tvojoj župskoj crkvi, tvoje mjesto ostaje prazno«, govorio je nedavno preminuli bečki župnik svojim župljanima.¹⁵ U srednjem vijeku je važila obaveza slavljenja nedjeljne mise i uskrsne pričesti samo u župskoj crkvi.¹⁶ Gdje se obavlja vjeronauk izvan župske crkve, vjeroučitelj bi trebao u vjeroučenicima nijetiti župsku svijest i upućivati ih u župsko zajedništvo.

Župska liturgija najuspješnije stvara poistovjećenje sa župskom zajednicom. Skupna slavljenja i sudjelovanja u kršćanskim otajstvima povezuju vjernike uzajamno i sa župnikom. U tome igraju važnu ulogu sv. sakramenti, a na osobiti način krst i euharistija. Svi su sakramenti društveni, eklezijalni i traže prisutnost zajednice. Nema uopće privatnih sakramenata, pa to nije niti pokora (ispovijed je samo jedan njezin dio).

Stoga se krštenje redovito obavlja u župskoj zajednici koja krštenika prima u svoje krilo. Krsti se u župskoj crkvi onda kad je kršćanska zajednica na okupu, najbolje u vezi sa župskom misom (prije, preko ili odmah poslije nje). Krštenje nije samo obiteljska svečanost, već i župska. Stoga valja još više isticati ulogu i obred krštenja u kršćanskoj općini. Posebno valja vrednovati službu kumova.

Nedjeljna euharistija je nadasve važan činilac župske svijesti. To je naglašavao i posljednji Koncil: »Treba se truditi da procvate osjećaj župskog zajedništva, naročito u zajedničkom slavljenju nedjeljne mise«. ¹⁷ Ona je zaista zajednička žrtva što nas je sve skupa otkupila i zajednička hrana što nas sve hrani. Ona okuplja u jedno i — vremenski i prostorno i duhovno — svu djecu istog Oca, svu braću istoga kraja, sve vjernike istog otajstva. Nedjeljna župska misa je kulminacija župskog zajedništva i zbog toga je treba najviše njegovati. Nije ideal da se u istoj župi euharistija slavi na mnogo mjesta, u više crkava niti svakog časa na brojnim misama. Na žalost, danas gradski život to onemogućuje, ali bi najbolja praksa bila: u jednoj župi jedna crkva i jedna zajednička župska misa svake nedjelje i blagdana, na kojoj će se okupiti svi vjernici.

Kad je neka župa golema, rastrkana i pastoralno rastrgana, trebalo bi od nje formirati nove župe. Dok se to ne ostvari, ona se strukturira na manje filijale, odlomke, četvrti, rejone, zaselke i područnice. U takvim prilikama je potrebno intenzivnije promicati župsku svijest. Pastorizacija, katehizacija i bogoslužje se stalno usmjeruju prema središtu, koliko je to moguće. U gradskim župama bi se moralo vjernike poticati da više posjećuju vlastitu crkvu i sudjeluju u župskom životu. Dakako, za neke

¹⁵ TH. BLIEWEIS, *Seelsorge in der Pfarrei*. Styria, Graz 1953.

¹⁶ Ta je obaveza ukinuta na inzistiranje redovnika (*Diakonia*, 1, 1979, str. 38).

¹⁷ *Sacr. Conc.* 42.

će djelatnosti trebati nadžupske instance (npr. vjeronauk studenata, zaručnički tečajevi, katehizacija odraslih i sl.), ali i one će poštivati načelo župnosti.

Svijest odgovornosti će posjedovati samo oni vjernici koji znaju da je svaki pojedinac, kao i svi župljani uzeti zajedno, ne samo objekt pastorala, nego i subjekt apostolata. Čitava župa, dakle svi vjernici osobno i kolektivno, snose odgovornost za kraljevstvo Božje na zemlji.¹⁸ U prvom redu je nužno da to zaista znaju, a u drugome da to i ostvaruju. Na župniku najviše stoji koliko će pojedini vjernici moći sudjelovati u zajedničkom apostolatu. On im to može omogućiti kroz rad u KA, vjerskim udruženjima, pomoćnim pastoralnim djelatnostima (katehizacija, rad s djecom i mladima, karitas itd.), liturgijskim službama (čitači, komentatori, pjevači, ministranti) i sl. Posebni oblik suradnje i suodgovornosti je Župsko pastoralno vijeće.¹⁹ Gdje njega nema, tu je župska svijest na niskom stupnju.

Najviši stupanj suodgovornosti se postiže kad se laici nalaze na vodećim crkvenim mjestima, konkretno u timskoj pastorizaciji župe. Tamo gdje župnik djeluje u jednoj ekipi, sastavljenoj od klerika i laika, u kojoj školovani sposobni vjernici djeluju kao župski pomoćnici, odnosno pomoćnice, župska svijest je na visokoj razini. Ne samo u članova ekipe, nego na posredan način i u svakog člana vjerske zajednice.²⁰

Uz individualnu valja promicati i kolektivnu župsku svijest. Ako je čitava župa već prožeta pozitivnim duhom, dovoljno ga je podržavati i unapređivati te se znati uklopiti u njezine zdrave tokove. U slučaju da zajednici nedostaje župske svijesti, treba potražiti uzroke tog stanja, pronaći izvore zla, ukloniti zapreke, tkati niti povezivanja i osvješćivanja, mijenjati mentalitet i stvarati duh zajedništva. A kad se formira potpuno nova župa, najčešće na gradskoj periferiji, tu se sve mora početi od temelja, od novog župnika i novoga župskog centra (ako ga nema, valja ga čim prije stvoriti), pa do ustrajnog i dugotrajnog povezivanja svih župskih elemenata i novih stanovnika.

Govoreći o odgoju župske svijesti, ne smijemo izgubiti s vida ni zapreke koje joj stoje na putu. Nisu neznatne i malobrojne. Već smo neke spomenuli kad smo uprljali prstom na postojanje više crkava u jednoj župi i na uskom prostoru, rastrkanost i glomaznost nekih župa, separatizam i odlomaštvo filijala te mnogobrojnost misa u istoj crkvi. Gradska situacija s nepoznavanjem vlastite župe i njezinih granica svakako je najveća rana na župskoj svijesti.

¹⁸ J. SUENENS, *La corresponsabilité dans l'Eglise*. Desclée, Bruges 1968; H. SCHROER, *Mitverantwortung in der Kirche*. Pesch, Mannheim 1968.

¹⁹ F. OERTEL, *Pfarrgemeinderat ernstgenommen*. Lahn, Limburg 1970, W. J. RADEMECHER, *Working with parish councils*. Alba, Canfield 1977; Ž. BEZIĆ, *Župsko pastoralno vijeće*. (Crkva u svijetu, br. 1, g. 1981.).

²⁰ H. FISCHER (Hg), *Die Gemeinde. Pastorale*. Grünewald, Mainz 1970; F. KLOSTERMANN, *Gemeinde — Kirche der Zukunft*. 2 sv., Herder 1974.

I u harmoničkim župama nije sve na visini: apatija slabovjernih, ravnodušnost mlakih, neznanje vjernih. Mnogi vjernici u gradu traže crkvu i svećenika »po svom ukusu«, bez obzira na župsku pripadnost. Osobito je težak slučaj kad neki vjernik doživi neugodnosti sa strane župnika i nerazumijevanje ili odbijanje sa strane suvjernika. Sukobi i nesporazumi otjeraju mnoge u susjedne crkve ili iz Crkve uopće. Nesloga i rivalstvo pojedinaca i odlomaka još više slabe duh zajedništva. Grupaštvo i sektaštvo isto tako. Kad još k tome nastupi načelna kontestacija spontanih ili formalnih grupa, župsko jedinstvo može biti na velikoj kušnji.

U takvim situacijama se traži posebna strpljivost, snošljivost, pomirljivost i širokogrudnost. Tad je uvijek potrebna i pomoć odozgo (u naravnom i nadnaravnom smislu). Defetizmu ni u kojem slučaju nema mjesta. Svaka kriza se može prevladati i svaka teškoća savladati.

Župska svijest je nježna biljka. Osjetljiva je na nepovoljnu klimu, sporo raste i lako vene. Stoga joj treba posvetiti posebnu i ustrajnu njegu. I sa strane župnika i sa strane župljana.